

9.6.2021

"Hyvä Timo Jalonen,

kiitos yhteydenotostasi yhdenvertaisuusvaltuutettuun koskien ehdotusta käytännöstä, jossa peruskoulun oppilasvalintaa rajoitettaisiin, siten että vähintään puolen oppilaista tulisi puhua suomea äidinkielenään. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka pääasiallisena tehtävänä on edistää yhdenvertaisuutta ja puuttua syrjintään siten kuin yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) ja laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) tarkemmin säädetään. Pahoittelen viivästynyttä vastausta. Pyrimme vastaamaan kuukauden kuluessa yhteydenotosta, mutta linjaavimmissa kysymyksissä asian käsittely voi joissain tapauksissa kestää kauemmin. Näin on käynyt tässä tapauksessa.

Ehdotettu menettely merkitsee asiallisesti poikkeamista lähikouluperiaatteesta oppilaiden äidinkieleen liittyvin perustein, joten asiaan on sovellettava yhdenvertaisuuslain lisäksi myös perusopetuslakia.

Soveltuvat oikeusohjeet:

Yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä säädetään, että koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä säädetään erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteita. Säännöksen mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Julkisen vallan käytössä, julkisen hallintotohtävän hoitamisessa tai koulutuksenjärjestämisessä ei voida poiketa edellä esitetystä lakiperusteisuuden vaatimuksesta (11 §:n 2. momentti).

Perusopetuslain (628/1998) 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille. Saman lain 6 §:n 1 momentin mukaan opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Perusopetuslain 6 §:n 2 momentin mukaan kunta osoittaa oppivelvolliselle ja muuta perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta saavalle oppilaalle 1 momentin mukaisen lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen järjestämään opetusta. Kunta voi perustellusti opetuksen järjestämiseen liittyvästä syystä opetuskieltä muuttamatta vaihtaa opetuksen järjestämipaikkaa.

Oppilaalla on perusopetuslain 28 §:n perusteella oikeus käydä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua koulua. Oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin edellä mainittuun lähikouluun. Tällöin oppilaita otettaessa hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun vastaus asiassa

Edellä esitettyjen säännösten valossa yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että perusopetuslain mukaisesta lähikouluperiaatteesta poikkeaminen oppilaisvalinnoissa lasten äidinkielen perusteella ei vaikuta mahdolliselta, ellei menettelylle ole esitettävissä lakiin perustuvaa syytä. Yhteydenotossa ei ole esitetty lakiperustetta ehdotetulle menettelylle. Näin ollen katsomme, että yhdenvertaisuuslaki tulkittuna yhdessä perusopetuslain säännösten kanssa ei mahdollista tämänkaltaista menettelyä oppilasvalinnoissa.

Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa, että yhdenvertaisuuslain 11 §:n erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteet ovat kumulatiivisia eli kaikkien kolmen vaatimuksen on toteuduttava, jotta erilainen kohtelu olisi oikeutettua. Vaikka järjestelylle olisikin löydettävissä lakiperuste, sen lisäksi vieraskielisten kiintiön asettamisella tulisi olla myös hyväksyttävä tavoite ja keinojen tavoitteen saavuttamiseksi tulisi olla oikeasuhtaisia. Segregaation vähentäminen voi valtuutetun näkemyksen mukaan olla joissain olosuhteissa hyväksyttävä tavoite, vaikka ensisijaisena tavoitteena tulee olla lapsen edun kokonaisvaltainen huomioiminen ja oppimismahdollisuuksien sekä opintopolkujen turvaaminen. Alueellisen segregaation tulisi olla niin merkittävä ongelma, että sen torjuminen on itsessään hyväksyttävä tavoite asettaa oppilaita jossain määrin epäedullisempaan asemaan poikkeamalla joidenkin kohdalla lähikouluperiaatteesta.

Kieleen perustuva kiintiö herättää kuitenkin useita kysymyksiä sen oikeasuhtaisuudesta keinona segregaation vähentämiseen. Segregaation torjumista kaupungin asuinalueilla voidaan edistää asuntopolitiikalla sekä esimerkiksi alueellisesti hajautetulla julkisella asuntotuotannolla.

Valtuutetun näkemyksen mukaan lapsen oikeuksiin ja yhdenvertaiseen kohteluun vähemmän kajoavia keinoja olisivat resurssien lisääminen positiivisena erityiskohteluna niihin kouluihin, joissa oppimistulokset ovat muita kouluja heikompia tai vapaaehtoisuuteen perustuva ohjaaminen esimerkiksi painotetun opetuksen tarjoamispaikkojen avulla. Lisäksi valtuutettu kehottaa Turun opetustoimea arvioimaan, voitaisiinko halutut tavoitteet saavuttaa esimerkiksi oppilaaksiottoalueita uudelleenjärjestämällä. Mikäli oikeuksia vähemmän rajoittavia keinoja ei ole kokeiltu, kiintiöt tuskin ovat oikeasuhtaisia ensimmäisenä toimenpiteenä. Valtuutettu huomauttaa myös, että mikäli oppilaan vieraskielisyys selvitetään esimerkiksi väestörekisterimerkinnöistä ilman yksilöllistä kielitaidon arviointia, kuvatus kaltaisella kiintiömenettelyllä voi olla ennakoimattomia seurauksia, sillä käytäntö kohtelisi vieraskielisiä lapsia kaavamaisesti huomiomatta heidän keskenään eriasteista kielitaitoaan.

Asian käsittely yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa päättyy, mutta mikäli tarvitsette asiassa lisätietoja, voitte olla meihin yhteydessä uudestaan.

Ajantasainen lainsäädäntö verkossa:

Hallintolaki (6.6.2003/434) (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>)

Laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141326>)

Perusopetuslaki (628/1998) (<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>)

Ystävällisin terveisin

Hekma Peltonen

Tarkastaja – Inspektör – Därkkisteaddji – Officer

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Ratapihantie 9, PL 24, 00023 VALTIONEUVOSTO

Diskrimineringsombudsmannens byrå, Bangårdsgatan 9, PB 24, FI-00023 STATSRADET

Ovttaveardásašvuodaáittardeaddji doaimmahat, Ratapihantie 9, PB 24, FI-00023 STÁHTARÁÐDI

Office of the Non-Discrimination Ombudsman, Ratapihantie 9, P.O. Box 24, FI-00023 GOVERNMENT

Hekma.peltonen@oikeus.fi

Tel. +358 (0)295 666 823 (tavoitettavissa ke-pe)

www.syrjinta.fi

www.facebook.com/yhdenvertaisuus

www.twitter.com/yhdenvertaisuus

Instagram: @yhdenvertaisuusvaltuutettu”